

Warszawa, 25.11.2024 r.

prof. dr hab. Bogusław Pacek

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych

Uniwersytetu Jagiellońskiego

w Krakowie



0000070172  
PP/04558/2024  
wpłynęło: 2024-11-27

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Aleksandry Zamojskiej pt.  
„ Udział kobiet w konflikcie zbrojnym. Oddziaływanie kobiet  
na operacjonalizację kultury. Przypadek Afganistanu (2008 –  
2014) ”

Niniejsza recenzja została sporządzona na podstawie Uchwały Rady Wydziału  
Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego Nr  
6/2024 z dnia 25 października 2024 roku w sprawie powołania recenzentów w  
przewodzie doktorskim pani mgr Aleksandry Zamojskiej.

#### **Uwagi wstępne i znaczenie podjętego tematu rozprawy doktorskiej.**

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Aleksandry Zamojskiej  
pt. : „ Udział kobiet w konflikcie zbrojnym. Oddziaływanie kobiet na  
operacjonalizację kultury. Przypadek Afganistanu (2008 – 2014) ” została  
opracowana pod kierownictwem naukowym prof. dr. hab. inż. Janusza Kręcikija  
na Wydziale Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Andrzeja Frycza  
Modrzewskiego.

Doktorantka dokonała trafnego wyboru tematu rozprawy, który jest oryginalny  
i dotychczas niewystarczająco objęty badaniami naukowymi.

Autorka rozprawy podjęła się ambitnego zadania – wypełnienia luki w naukach społecznych, w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie dotyczącej udziału kobiet w konfliktach zbrojnych oraz ich oddziaływaniu na operacjonalizację kultury. Swoją uwagę badawczą Autorka skoncentrowała na działalności kobiet żyjących w Afganistanie oraz kobiet pełniących służbę wojskową i wykonujących zadania pracowników cywilnych Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Afganistanie w latach 2008- 2014. Autorka założyła, że konflikt w Afganistanie w latach 2008–2014 usytuowany był w dwóch zasadniczych obszarach kultury. Ścierały się ze sobą dwie przestrzenie: zmilitaryzowanej męskości funkcjonującej w obrębie operacji wojskowej ISAF i wchodzących w jej skład kontyngentów, w tym Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW), oraz archetypowe państwo patriarchalne Afganistan. W obu tych obszarach funkcjonowały kobiety, które stanowiły ich integralną i nieodzowną część. Pełniły role definiowane przez płeć oraz stereotypy z nią związane, dysponowały potencjałem, realizowały zadania służbowe oraz stanowiły zasób operacyjny. Celem badawczym dysertacji była głównie identyfikacja roli kobiet w operacjonalizacji kultury podczas konfliktu zbrojnego w Afganistanie . Ważnym elementem, który miał wpływ na powstanie rozprawy, była obecność Autorki w Afganistanie podczas czterech zmian Polskiego Kontyngentu Wojskowego . Dzięki temu doświadczeniu poznała ona „od wewnątrz” zasady i sposób działania PKW oraz zyskała zrozumienie tego, czym jest bycie uczestnikiem misji wojskowej. Poznała, w bezpośrednim kontakcie ze społecznością Afganistanu, społeczność prowincji Ghazni. Miała możliwość współpracy z ghaznijskimi kobietami. Pobyt w operacji wojskowej w charakterze doradcy ds. kultury w Grupie Rozwoju Dystryktów (District Development Group – DDG) oraz specjalisty ds. kultury w Zespole Odbudowy Prowincji (Province Reconstruction Team – PRT) pozwolił Doktorantce na badania związane z funkcjonowaniem kobiet w zmaskulinizowanym środowisku oraz na badanie problemów dotyczących wykluczenia kobiet w środowisku operacyjnym.

## **1. Ocena koncepcji metodologicznej pracy**

Metodologiczne założenia rozprawy Autorka zawarła w rozdziale drugim „Założenia metodologiczne badań”, w którym przedstawiła główne elementy koncepcji badawczej, w tym sytuację problemową, identyfikację przedmiotu



badan, problem badawczy oraz cele , ograniczenia badawcze, metody i techniki, narzdzia badawcze oraz organizacj badania.

Uklad elementow koncepcji badawczej jest logiczny i spójny, potwierdza dobre przygotowanie metodologiczne Autorki dysertacji. Dobrze opisana sytuacja problemowa wlasciwie wprowadza do kolejnych etapow pracy. Na podkreślenie zasluguje wyjatkowo rzetelnie przeprowadzona analiza literatury przedmiotu dotyczaca udzialu kobiet w konfliktach zbrojnych, ktora pozwolila Autorce na trafne okreslenie problemow badawczych. Autorka wytypowala wiele wartosciowych dzieł monograficznych a takze szeroki zbior artykulow ekspertow z roznych panstw, raportow, sprawozdan, dokumentow normatywnych, co umozliwilo jej zapoznanie sie z wynikami badan zblizonych do prowadzonych przez nia, ale i dalo solidne podstawy do opracowania rozprawy doktorskiej. Juz od pierwszego rozdzialu pracy Autorka przekonuje o bardzo profesjonalnym podejsci do prowadzonych badan i przygotowania swojego dzieła. Dobor metod badawczych i przedstawiona argumentacja, ktora posluzyla do ich selekcji swiadcza o dobrym przygotowaniu metodologicznym Autorki oraz wlasciwym doborze metod i narzedzi badawczych. Okreslenie przedmiotu badan i celu badan nie budza zadnych watpliwosci. Glowny problem badawczy wynika z celu badan i jest wlasciwie uzupełniony problemami szczegolowymi. Problemy badawcze maja jednoznacznie charakter oryginalny. Autorka, w przygotowanej rozprawie, nie postawila hipotezy badawczej, co jest rzadko spotykane w rozprawach doktorskich, ale mozliwe i nie stanowi bledu formalnego. Tym bardziej, ze Autorka uzasadnila swoja rezygnacje ze stawiania i weryfikacji hipotezy.

Zastosowane metody, techniki i narzdzia badawcze zostaly szeroko opisane, z uzasadnieniem ich uzycia. Sa one adekwatne do wystepujacych potrzeb badawczych.



Opis organizacji i przebiegu badań prezentują etapy prowadzonych prac, z podziałem na: etap pierwszy – faza konceptualizacji, etap drugi – przygotowanie pytań badawczych i samo przeprowadzeni badań, w tym analiza dokumentów i literatury. Etap trzeci to finalizacja badań, konsolidacja wiedzy teoretycznej oraz przedstawienie wyników badań empirycznych. Tak przyjęta organizacja umożliwiła Doktorantce sprawne przejście przez kolejne etapy i osiągnięcie założonego celu.

## **2. Ocena merytoryczna pracy**

Przedstawiona do recenzji praca jest rzeczowa, spójna i logiczna. Widoczna jest konsekwencja w przyjętym procesie badawczym układu: cel pracy – problemy badawcze -zastosowane metody i techniki badawcze oraz uzyskane wyniki.

Rozprawa została przygotowana na bardzo dobrym poziomie merytorycznym. Podejmuje problematykę rzadko badaną w Polsce a przedstawione rezultaty badań w znacznym stopniu uzupełniają wiedzę naukową w zakresie podejmowanej problematyki.

Autorka w dwóch rozdziałach: trzecim i czwartym zawarła główne merytoryczne treści swojej rozprawy.

Rozdział trzeci – „Sytuacja, rola i znaczenie kobiet w kulturze afgańskiej” został opracowany na podstawie badań kobiet Afganistanu. Prezentuje rolę kobiet w społeczeństwie afgańskim, przedstawia historię prowincji Ghazni, za którą był odpowiedzialny podczas operacji wojskowej ISAF Polski Kontyngent Wojskowy. Opisuje także szczegółowo funkcjonowanie kobiet w społeczeństwie Ghazni, w tym dotyczące ich wyzwania i bariery społeczne. W rozdziale tym Autorka odpowiedziała na pytanie badawcze : „ Jak funkcjonowały i jaka była rola lokalnych kobiet w środowisku operacyjnym

w Afganistanie, ze szczególnym uwzględnieniem prowincji Ghazni i w jaki sposób oddziaływały na operacjonalizację kultury (podczas ISAF)?”

Rozdział trafnie został podzielony na cztery podrozdziały i kończy się wnioskami, które w pełni są kompatybilne z uzyskanymi rezultatami badawczymi. Rozdział ten, opracowany bardzo rzetelnie, wnosi wiele ustaleń badawczych dotyczących kobiet z prowincji Ghazni. Przygotowanie wyników i opracowanie rozdziału wymagało dużego wysiłku badawczego i kilku lat pracy, powstał on bowiem przede wszystkim w oparciu o relacje kobiet jednej z prowincji Afganistanu. Autorka podjęła tu też próbę ujęcia w ramy operacjonalizacji potencjał, jaki tkwi w Afgankach, próbowała znaleźć sposób na uporządkowanie afgańskiego świata i uczynienie go bardziej zrozumiałym dla zewnętrznych obserwatorów. Autorka trafnie zaprezentowała przenikanie się dwóch afgańskich światów: formalnego i nieformalnego, gdzie formalne struktury państwowe przenikają się z obszarami nieformalnymi odnoszącymi się do zwyczajów i tradycji. W tym skomplikowanym świecie kobiety muszą wykazywać się bohaterskimi postawami, by zaistnieć w zdominowanym przez mężczyzn społeczeństwie. Autorka przekonująco zaprezentowała podporządkowany mężczyznom świat kobiet, wpływ na ich pozycję etniczności i przynależności klasowej, mechanizmy segregacji płciowej i wynikające z nich skutki. Doktorantka w trzecim rozdziale dokonała również próby wskazania warunków operacjonalizacji kobiet, w tym głównie dostrzeżenia ich oddziaływania na kulturę oraz potrzebę ich włączenia w proces budowy silnej państwowości Afganistanu.

Szczegółowe wnioski przedstawione w rozdziale trzecim potwierdzają ocenę Autorki o złożonej roli kobiet w środowisku społecznym Afganistanu oraz o ich kluczowej funkcji w operacjonalizacji kultury.

Rozdział trzeci stanowi w mojej ocenie najbardziej wartościową i nowatorską część pracy. Zasluguje na rozwinięcie, wykorzystanie większej ilości ustaleń badawczych Autorki i opublikowanie jako samodzielnej monografii.

Rozdział czwarty rozprawy doktorskiej zatytułowany „Rola kobiet (żołnierzy i pracowników cywilnych) w środowisku operacyjnym prowincji Ghazni” zawiera wyniki badań empirycznych zmierzających do rozwiązania problemu badawczego sprowadzającego się do pytania: „Jak funkcjonowały i jaka była rola kobiet (żołnierzy i pracowników cywilnych) w środowisku operacyjnym prowincji Ghazni i czy oddziaływały na operacjonalizację kultury?” Rozdział ten został opracowany głównie na podstawie wywiadów eksperckich uzyskanych od dowódców i zastępców dowódców zmian Polskiego Kontyngentu Wojskowego oraz kobiet służących i pracujących w tych kontyngentach. Uzyskane wyniki Autorka opisała w podrozdziałach: „Planowanie operacyjne”, „Rola kobiet”, „Operacjonalizacja”, „Kultura”. W każdym z tych podrozdziałów Autorka przedstawiła, opisała i dokonała interpretacji wyników badań.

Rozdział ten został opracowany poprawnie, opisane wyniki wyczerpująco odpowiadają na postawione pytania - problemy badawcze. Ważną częścią znacznie wzbogacającą zawartość rozdziału są dobrze opracowane wnioski. W przedstawionych wnioskach Autorka wskazuje na występujące problemy badawcze oraz czynniki, które determinują marginalizację kobiet w PKW w stosunku do roli mężczyzn, która ma charakter dominujący i wpływa na zbyt mały udział kobiet w operacjonalizacji kultury. Jednak niezależnie od tego Autorce udało się ustalić wartościowe typowe atrybuty dla płci kulturowej i wskazać (na podstawie ocen ekspertów) te atrybuty, które predestynują kobiety (żołnierzy i pracowników cywilnych) do wypełniania szczególnej roli w środowisku operacyjnym, będąc częścią kultury w wielu jej aspektach i przejawach. Autorka zwróciła uwagę na konieczność włączania kobiet w proces



analizy zadania i planowania operacyjnego. Doktorantka słusznie podkreśliła, że operacjonalizacja kultury z udziałem kobiet nie odbywała się w warunkach zinstytucjonalizowanych, związanych ze świadomym wykorzystaniem ich potencjału na zajmowanych stanowiskach. Proces ten przebiegał samoistnie, nieplanowo, w oparciu o stereotypowe postrzeganie roli kobiet. Rozdział czwarty oceniam pozytywnie jako opracowany poprawnie i przynoszący istotne ustalenia badawcze.

Przy mojej wysokiej ocenie strony merytorycznej pracy mam jednak wątpliwości co do zasadności połączenia w jednej rozprawie wyników badań i ich prezentacji wraz z interpretacją dotyczących dwóch zupełnie różnych grup kobiet w kontekście zarówno udziału kobiet w konflikcie zbrojnym jak i ich oddziaływania na operacjonalizację kultury. Sądzę, że każdej z tych grup (kobiety Afganki i kobiety Polki) należałoby, z korzyścią dla finalnego dzieła, poświęcić oddzielną dysertację. Proszę, aby Doktorantka ustosunkowała się do tych wątpliwości podczas rozprawy i uzasadniła celowość połączenia w rozprawie obydwu grup kobiet.

### **3. Podsumowanie recenzji**

Zasadniczymi osiągnięciami Doktorantki, które predestynują ją do ubiegania się o stopień doktora w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie są:

- posiadanie znaczącego zasobu wiedzy z zakresu dyscypliny nauki o bezpieczeństwie i nauk pokrewnych. Potwierdza to zaprezentowana treść dysertacji oraz sposób jej przygotowania,
- dobra znajomość metod i narzędzi badawczych, posiadanie umiejętności prowadzenia badań naukowych, ich interpretacji i wykorzystywania publikacji naukowych,
- dobre opanowanie naukowego warsztatu metodologicznego, od kompleksowego badania literatury i ustaleń eksperckich po trafne rozwiązywanie problemów badawczych,



- dobra umiejętność wykorzystywania posiadanych doświadczeń zawodowych do pracy naukowej,
- umiejętne i przekonujące przedstawienie uzyskanych wyników badań.

Przedłożona rozprawa doktorska jest dziełem samodzielnym, i twórczym i posiada dużą wartość poznawczą z uwagi na istotę podjętej problematyki oraz zaprezentowane wnioski końcowe.

Autorka potrafi wykorzystać metody i narzędzia badawcze a także umiejętnie wyciągać wnioski z przeprowadzonych badań. Recenzowana praca spełnia zasadnicze kryteria stawiane rozprawom doktorskim.

#### 4. Wniosek końcowy

**Reasumując, oceniam, iż mgr Aleksandra Zamojska prezentuje wysoką, ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie, posiada wysokie umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej oraz przygotowała rozprawę doktorską stanowiącą oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Rozprawa doktorska mgr Aleksandry Zamojskiej spełnia wymagania art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie i w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 z późn. zm.) i wnoszę o dopuszczenie jej do publicznej**

